

USUSRET TREĆEM TISUĆLJEĆU – POZIV, POTICAJ, VIZIJA

Zdenko TENŠEK, Zagreb

Sažetak

Izlaganje je podijeljeno na sljedeće točke: 1. Kristološka okosnica Jubileja u povijesti i vremenu, gdje se naglašava da je specifičnost kršćanske vjere u Božjoj suverenoj i osobnoj inicijativi prema svijetu i čovjeku, koji su kao Božji stvorovi dobri, unatoč čovjekove grešnosti i kontingencije svijeta. Takvom svijetu i čovjeku Bog u svom Sinu dolazi u susret kao Spasitelj i Osloboditelj; 2. Značajke svijeta na kraju drugog tisućljeća karakterizira ne samo emancipacija svijeta i čovjeka u odnosu na Boga nego i radikalna imanencija na području znanosti, tehnike i ljudskog ponašanja. U opasnosti je i svijet (ekološki problem) i čovjek; 3. Tematske cjeline papina pisma za pripremu Velikog Jubileja su sljedeće: Drugi vatikanski koncil; Sinode biskupa; Služenje rimskog biskupa; Svete godine; Urušavanje komunizma; Socijalna zauzetost. Ovim temama papino pismo pristupa zahvalom Bogu za dar Crkve i za plodove svetosti, radošću evanđeoskog obraćenja, kajanjem za grijeh u prošlosti i ispitom savjesti u prihvatu Koncila i njegovih dokumenata; 4. Kritički osvrt na našu krajevnu stvarnost i naznake za budućnost oslanjaju se na papin poziv u pismu. Valja učiniti ispit savjesti na planu crkvenih zajednica, na društvenom, političkom i javnom polju: a) za grijeh protiv jedinstva i zajedništva; b) za vjersku indiferentnost; c) za grijeh protiv dostojanstva i prava čovjeka; d) za zastoj i umor u primjeni II. vatikanskog koncila. Budući da se u pripremi za Jubilej nalazimo u godini Isusa Krista, predlaže se da se još ove godine organizira jedan svećenički skup koji bi bio posvećen Isusu Kristu.

Ključne riječi: Jubilej 2000., svijet, čovjek, povijest, spasenje, kultura i znanost, jedinstvo, vjerska indiferentnost, dostojanstvo i prava čovjeka, II. vatikanski koncil.

Uvod

Apostolskim pismom *Tertio millennio adveniente* papa Ivan Pavao II. sve nas je pozvao na zauzetu pripremu za jubilej 2000. godine od Utjelovljenja Sina Božjega. Prvotni cilj Jubileja prema tom pismu jest učvršćenje vjere i kršćanskog svjedočenja, težnje za svetošću i želje za obraćenjem. Sve to u klimi intenzivne molitve i solidarnosti. Veliki Jubilej rođenja Sina Božjega, našega Spasitelja, nije tek spomen na kronologiju, već živa obnova svijesti da to otajstvo karakterizira

vjeru Crkve i našeg kršćanskog identiteta. Kršćanstvo ima svoj početak u vremenu. Za razliku od drugih religija ono nije plod otmjenog ljudskog napora u traženju susreta s božanstvom. Stožer mu je naprotiv inicijativa Boga koji je osobno u svom Sinu sišao da bi se priopćio ljudima. Uzeo je naše ljudsko stanje, postavši nama, svojoj braći i sestrama, sličan u svemu osim u grijehu (usp. Heb 2,17; 4,15). Tako sâm Bog ulazi u vrijeme i djeluje u povijesti, da nam podari konačno spasenje. Spasenje za kršćanina dar je osobne vjere u Krista koji nam objavljuje Boga kao Oca, ali nam istodobno objavljuje da smo svi njegova djeca i braća jedni drugima. Tim osobnim ulaskom Boga u našu povijest, Bog potvrđuje dostojanstvo čovjeka, s njegovim temeljnim pravima i dužnostima. Od bitne je važnosti da u nama dozrijeva vjera u Boga, Oca našega Gospodina Isusa Krista, i da ta vjera pruža čovjeku snagu koja ozdravlja, učvršćuje i promiče dostojanstvo čovjeka. Još više! Isus je Prvorođeni novoga čovječanstva, Glava svoga Tijela, a to je Crkva. Kroz Crkvu i u Crkvi, svi ljudi, bez ikakva izuzetka, pozvani su da budu dio tog tijela. Kršćani pak, iako posvećeni u krštenju Duhom Svetim, dokle god žive na zemlji, ostaju, skupa s drugim ljudima, pod pritiskom grijeha. Jubilej je zato događaj dubokog obraćenja i kajanja »za grijehе, nevjernosti, nedosljednosti, zakašnjenja«¹. Ovim uvodnim mislima želimo razabrati poruku Crkve za najznačajniji njezin događaj ovih godina, na pragu trećeg tisućljeća.

Izlaganje smo podijelili na sljedeće točke: Kristološka okosnica kršćanstva u povijesti i vremenu; Značajke svijeta na kraju drugog tisućljeća; Tematske cjeline papina pisma; Kritički osvrt na našu krajevnu stvarnost i naznake za budućnost.

1. Kristološka okosnica kršćanstva u povijesti i vremenu

Hermeneutski ključ za čitanje papina dokumenta ogleda se u govoru o Kristu Bogočovjeku koji čovjeku otkriva Boga, i o čovjeku u svijetu ukoliko su i čovjek i svijet djelo Božje istodobno autonomni i usmjereni na osmišljenje svoga cilja koji ne može biti drugdje nego u Bogu. Ispreplitanje ovog govora o Bogu i o čovjeku zapravo ima svoje ishodište u Kristu kao početnoj i završnoj točki cjelokupne povijesti. I Božja i ljudska povijest imaju i svoje specifične zakonitosti, ali i zajednički teren gdje se događa život za koji Crkva vjeruje da mu Bog daje svoje obilježje. Bog, svijet i čovjek tako predstavljaju trinom u kojemu nam je predana biblijsko-kršćanska radosna vijest.

Prva »radosna vijest« kršćanske vjere ukorijenjene na Starom i Novom zavjetu jest Božja suverena inicijativa prema svijetu i prema čovjeku. U pitanju transcencije i poimanja božanstva, u kršćanstvu Bog poduzima inicijativu.

¹ IVAN PAVAO II., *Tertio millennio adveniente (Nadolaskom trećeg tisućljeća)*, KS Zagreb 1994., 33; u daljnjem navođenju: TMA.

Ova značajka odlučujuća je novost za poimanje kulture i čovjeka, pa zato i toliko bitna da na nju svratimo pozornost ovoga časa, jer nas povijest i sadašnja religiozna strujanja uče kako čovjek spontano teži za božanstvom filozofskim, asketskim i meditativnim putem u želji da dohvati transcendenciju koja, unatoč svim ljudskim čežnjama, ostaje neosobna i zato toliko nejasna².

Kršćanstvo jest susret čovjeka kao osobe s Bogom koji je svoju božansku osobnost priopćio i povezao s čovjekom u čovjeku Isusu. »Kršćanstvo je pokrenuto Utjelovljenjem Riječi. Tu nije samo čovjek koji traži Boga, nego Bog dolazi osobno da o sebi govori čovjeku i pokazuje mu put na kojemu ga je moguće susresti«³, podsjeća nas papa.

Božja apsolutnost u kršćanstvu zato nije nešto neosobno, nedohvatljivo. Bog nije »tremendum et fascinans«, koji bi strašio. On se javlja kao blizak, a da istodobno njegova transcendencija i svetost time nije umanjena, javlja se kao milosrdan, a da time ne ostaje manje zahtjevan. S Isusom Kristom ta blizina i milosrđe dosižu svoj vrhunac, jer u čovjeku Isusu iz Nazareta sam vlastiti Sin Božji ušao je u našu povijest i u naš život, ponio na se naše boli, naš grijeh, čak i našu smrt. Tako je otvorio ljudima puteve spasenja oslobođenjem od svakoga zla, uskrsnućem i vječnim životom. Omogućio nam je da budemo dionici njegova božanskog života.

Ono novo u tom shvaćanju silaska Boga u našu ljudsku stvarnost jest da Boga ne smijemo shvatiti izvan ili ponad naše ljudske i kulturne stvarnosti, kao da Bog djeluje izvan ili iznad konkretne kulture. Naprotiv, pitanje Apsolutnog, želja za Bogom rađaju se u srcu kulture kao takve, unatoč problematičnim odgovorima te kulture.

Druga »radosna vijest« kršćanstva tiče se svijeta i vremena u svijetu. Svijet u kojem se Bog javlja u Starom i Novom zavjetu njegovo je stvorenje, a vrhunac te objave jest u Isusu Kristu. Dakle svijet nije nešto neprijateljsko čovjeku, što bi on morao sebi podlagati na način da pokori neku snažnu »moć« koja bi njime upravljala. Biblijsko-kršćanski Bog spašava čovječanstvo i svijet upravo zato jer je on stvoritelj obojega, a čovječanstvu je darovao poslanje i moć da svijetom upravlja. Zato je svijet radikalno dobar. Pa ipak, nije dovoljno zadovoljiti čovjekovu žeđ za transcendencijom, jer čovjek je radikalno kontingentan, svršan i smrtnan. Ali baš u tu krhku ljudsku stvarnost, unatoč tome što je vitlana od silâ zla, ulazi Bog-Ljubav koji je stvorio svijet i čovječanstvo ali i zamislio plan kako da ih spasi⁴. Svijet i čovječanstvo Božje su gradilište.

² Usp. TMA, 6; Usp. M. Joseph DORÉ, Foi et culture en Europe à la fin d'un millénaire, *La documentation catholique*, 1er et 15 septembre 1996., br. 2144, 789–797.

³ TMA, 6.

⁴ R. MARLÉ, Kristova pobjeda nad silama zla, *Svesci* (1994.), br. 82–84, 18–30.

Valja shvatiti da isto onako kao što su svijet i čovjek ušli u postojanje, tako će i svršiti. Od Boga dolaze i k Bogu idu. Postoji stoga *povijest* koja nekud ide, povijest koja ima smisao. Vrijeme se ne okreće u beskraj oko samog sebe, nije žrtva nekih »tajanstvenih kozmičkih ciklusa«, i ne ide u ništavilo⁵. Ono, vrijeme, postalo je povijest, povijest koja ima konačnost. Otvara se, dakle, mogućnost nade. Ako kršćanstvo govori o sudu, onda taj sud treba shvatiti u ukupnom planu što ga je Bog htio: ostvariti sa svojim stvorenjem plan spasenja, tj. savez koji je to više neprolazan što je u Isusu Kristu istodobno obnovljen i postao vječan.

Treća »radosna vijest« proizlazi iz gornjih dviju, a tiče se samoga čovjeka. Znano je da je Stari zavjet cijenio narod više nego čovjeka pojedinca, a izabrani narod pretpostavio je ukupnosti čovječanstva. S vremenom, međutim, ta je svijest napredovala i svoj vrhunac dostigla u Isusu Kristu. Vjerom u Krista nema više privilegija za nijedan narod ili naciju; nema muškog ni ženskog, ni roba ni gospodara (Gal 3,28). Postoji *jedno jedino čovječanstvo*. S tim se čovječanstvom sâm Sin Božji potpuno solidarizirao svojim spasenijskim utjelovljenjem, jedini Duh Sveti ga je okupio u jedan Narod spašenika i živih, a jedini Otac nebeski vodi to čovječanstvo prema eshatološkom dovršenju njegova Kraljevstva. Bog se ne kaje zbog svoga djela, svijeta, čovječanstva i čovjeka koje je stvorio, jer su oni »Božje vlasništvo na temelju izbora ljubavi: Bog traži čovjeka nagnan svojim očinskim srcem..., i u Kristu ga želi uzdignuti na dostojanstvo posinstva«⁶.

U tom jedinom narodu, svaki je član jedinstven, spoznat i prozvan svojim imenom. Svako je ljudsko biće, kakvo god ono bilo, slika Božja, partner saveza s njime, i kao takav *osoba*. I to, pojasnimo, u živom i neuništivom jedinstvu njegove tjelesne, duševne i duhovne dimenzije. Ove tri radosne vijesti bile su u temeljima kršćanske civilizacije i zapadne kulture. Što je od njih ostalo? Jesu li to i danas? Kako da one postanu kvasac nove evangelizacije? Prije nego što prijeđemo na razlaganje kako tom pitanju prilazi papino pismo, pokušajmo zaviriti u stanje i zakonitosti modernog svijeta koji je u brzom ritmu prema postmodernom shvaćanju sama sebe.

2. Značajke svijeta na kraju drugog tisućljeća

Želimo li razabrati temeljne evolutivne procese u europskoj kulturi na kraju ovoga tisućljeća, onda se one tiču: čovjeka, svijeta i Boga, istih onih stvarnosti koje smo netom spomenuli. Kad je riječ o kršćanskoj vjeri, čini se da je ona utjecala na zapadnu kulturu na tri plana, i to ovim redom: Bog, svijet, čovjek. Ako bismo sada željeli postaviti pitanje o stanju kulture na kraju ovoga tisućljeća, suvislost

⁵ Usp. *TMA*, 9.

⁶ *TMA*, 7.

pitanja nalaže da razaberemo što je ostalo od tri radosne vijesti koje su nekoć sačinjavale temeljnu sastojnicu te kulture. Čini se da je stanje evoluiralo dotle da pitanju valja u svoj ozbiljnosti pristupiti sljedećim redom u vidu konstatacija: 1. svijet se zatvorio u svoju imanenciju i neovisnost; 2. izgubljeno je povjerenje u Boga, 3. čovjek i njegova budućnost su u opasnosti.

2.1. Zatvorenost i imanencija svijeta

Nitko neće staviti u sumnju temeljnu evolutivnu značajku suvremene kulture, a to je *znanost*, i to poglavito znanost o prirodi koja je danas »paradigma znanstvenosti«. Vodiljna ideja koja nosi znanost o prirodi »promatra konkretnu stvarnost slijedeći idealne modele koje karakterizira matematika. Oslanja se na pretpostavku da priroda u samoj sebi sadrži razloge koji su joj dovoljni za učinkovito djelovanje, ona je opskrbljena *svojom unutarnjom razložitošću*. Iz toga slijedi da je na području stvarnosti priroda zatvorena u sebe, ona je samosvojna, pa zato nuđa globalne projekte i teorije koji zahvaćaju prirodu u njenom totalitetu⁷.

Ta teoretska definicija znanosti primijenjena je na *tehnike i tehnologije* koje znanstvene teoretske postulate materijalno objektiviraju, pa smo i tu svjedoci neovisne autoimanencije, jer »tehnologija se sustavno razvija polazeći od same sebe, pružajući nove zadaće iz onoga što je već postigla«.

Pretpostavke »osvajanja znanja«, koje nuđa znanost, a koje su u beskonačnom napretku i želji da se otkloni ne-znanje, nastavljaju se i nadopunjuju drugom pretpostavkom: rastućim ovladavanjem elementima svijeta i stanja života čovjeka. Svijet tehnike smatra da sa sobom nosi »sredstva koja su sposobna osigurati njegov razvoj, načela ostvarenja i opravdanje koja ih čine privlačnima«⁸.

Mutatis mutandis, bez poteškoća možemo ove konstatacije uočiti u politici, u suvremenoj državi. Ideja koja vodi demokraciju sastoji se u tome »da političko tijelo, koje sačinjavaju građani, suvereno odlučuje o institucijama koje stvara, a koje su u funkciji društvenih vrijednosti koje sâmo to tijelo određuje kao vodiljno«⁹.

⁷ Jean LADRIÈRE, Le panorama de l'Europe du point de vue de la philosophie des sciences de l'esprit, u: P. HÜNERMANN (izd.), *La Nouvelle Europe*, Cerf, Paris 1994., 48; Usp. V. BAJŠIĆ, Indiciji trećeg tisućljeća, *Redovništvo prema trećem tisućljeću*. XIX. vijećanje redovničkih odgojitelja i odgojiteljica 1990., Zagreb, 1994., 39–49. Isti je rad objavljen, *Svesci* (1994.), br. 112–113 (111–120), odakle se njime služim. O ovoj tematici usp. M. VALKOVIĆ, Europa, kršćanstvo i Crkva, *Bogoslovska smotra*, 65 (1995.), br. 3–4, 399–437; B.Z. ŠAGI, Crkva pred sadašnjim izazovima, s posebnim osvrtom na situaciju u Hrvatskoj, *Svesci* (1995.), br. 85–86, 82–90.

⁸ J. LADRIÈRE, nav. dj., 50.

⁹ J. LADRIÈRE, isto mj.

Na području gospodarstva kao i u umjetnosti možemo slijediti iste konstatacije. Uvijek je riječ o rastu kad se govori o gospodarstvu, a ideja vodilja jest proizvodnja, sposobna da u nedogled samu sebe uzdržava. Na polju umjetnosti sve se više ide za tim da se jednostavno stvori unutarnja i imanentna organizacija vlastitih formi, ne vodeći računa o uzorcima koje bi se vrednovalo izvan vlastitih ostvarenja.

2.2. Bog čini se da je izgubio svako značenje

Dakako da takvo gledanje na svijet za neposrednu posljedicu ima da je Bog izgubio ili da postupno gubi svaki utjecaj. Nema »mjesta za njega«. Nazvali mi to »razočaranjem svijeta«, sekularizacijom društva, praktičnim indiferentizmom ili teoretskim ateizmom, situacija je ista. »Bog je mrtav«, ljudi »žive kao da Bog ne postoji«¹⁰. Na području vjere i teologije relativizam je u porastu¹¹. Kod sve većeg broja »modernih« ljudi već je mnogo ako se može još spominjati njegovo ime, kako je već primijetio D. Bonhoeffer. Sve se misli, interpretira i organizira »izvan hipoteze Boga«¹².

2.3. Sâm čovjek je u opasnosti

Gornje pretpostavke suvremene znanosti i kulture značajke su modernosti, gdje razum i prosvjetiteljstvo dostižu vrhunac napretka i oslobođenja.

Ali valja primijetiti da je jedan takav put napretka morao platiti veoma visoku cijenu. Ne samo da je iz njega nastala tvrdnja, već spomenuta, o smrti Boga – što je u neko vrijeme moglo biti shvaćeno kao dodatno oslobođenje, ako već ne potpuno oslobođenje – već je iz toga uslijedila zbnunjuća konstatacija da se pojavila radikalna prijetnja samom čovjeku, dotle da se izjavljuje da je i on – čovjek – mrtav¹³.

Razočaranje je udvostručeno. Jer čovjek koji je donio presudu o razočaranju u svijet, i sâm se morao razočarati. Napredak znanosti i tehnike već je zabilježio posljedice od kojih su neke zastrašujuće, a simbol im je u atomskoj bombi. Ali

¹⁰ TMA, 36.

¹¹ J. RATZINGER, *Le relativisme est le problème central de la foi et de la théologie*, *La documentation catholique*, 5. janvier 1997., br. 2151, 29–37; S. KUŠAR, *Djelomično prihvatanje vjere – kršćanstvo po izboru*, *Bogoslovska smotra* 66 (1996.), br. 2–3, 319–345; W. KASPER, *Ima li Bog još smisla?*, *Bogoslovska smotra* 60 (1990.), br. 1–2, 1–9.

¹² R. MARLÉ, *Dietrich Bonhoeffer témoin de Jésus-Christ parmi ses frères*, Casterman, Paris 1967., 127s.

¹³ Vidi: M. NEUSCH, *Les chrétiens et leur vision de l'homme*, u: *Le christianisme et la foi chrétienne*. Manuel de Théologie n. 4, Desclée, Paris 1985., pogl. IV., 98–123.

ima i drugih stvari, čija lista nije potpuna, kao što su: razarajuća moć totalitarne države; individualno i kolektivno razočaranje kroz raznolike oblike nasilja; sustavno iskorištavanje ljudi jedni drugih, kako na individualnom planu tako i na planu nacija i kontinenata; rast siromaštva najsiromašnijih; robovanje slici, propagandi i reklamama. Ovakvo stanje današnjeg čovjeka zanimljivo ilustrira jedan grafit na zgradi Saveza slijepih u Draškovićevoj ulici u Zagrebu: »Imamo brojeve, slomljenu kičmu i nepoželjne osjećaje«.

Sve je to uzrokovalo istodobno brisanjem i potom općim slomom vrednota, ideala, oslonaca. Dok se deklarativno govori o velikim idealima i pravima čovjeka, kao što su obitelj, položaj žene, pitanje mira, gospodarstvo i socijalna pravda, suživot i politika, demokracija, itd., odstupa se u isto vrijeme, i to na širokom planu mišljenja, od svakog načela, svakog pravila i zakona. Ulazi se tako u opću krizu morala; čak se sumnja u ognjište morala koji se tradicionalno zove savjest. Sam čovjek i ukupnost njegovih proizvoda kako u govoru tako u ideologiji, kako u etici tako u umjetnosti, kako u obrednosti tako u religioznosti, može se analizirati po zakonitosti tehnike koja je kadra stvoriti strukture prema pravilima striktnog formalizma¹⁴.

Niti ljudski život niti povijest nemaju, u strogom smislu barem, *smisla*: iluzorno je u to vjerovati. Čovjeku je zadano da izabere manje zlo u životu, u granicama koje su mu ponuđene. A te granice i pravci ponašanja na koje se osloniti potječu iz više manje širokog i smionog konsenzusa, koji je na svaki način vremenit i promjenljiv. Treba biti pošten pa kazati da ih se neće slijediti i prenositi osim u onoj mjeri koliko se bude vjerovalo da ih je potrebno prihvatiti kao vitalni minimum za sama sebe i sebi slične. Trebat će sebi priznati nesposobnost *stvaranja* onoga što će se kao obvezatno vršiti i prenositi. Doslovno, valjat će se suočiti s činjenicom da na ta pitanja nije moguće istinski *odgovoriti*. Naš pokojni profesor V. Bajsić primjećuje: »Crkva je samo napustila jednu pretpostavku *moderne*, tj. da je čovjek biće čiji se život može urediti ili čak iskonstruirati po volji, na osnovi nekih misaonih sustava, samo ako se posjeduje dostatna politička vlast ili društveni konsenzus«¹⁵.

3. Tematske cjeline papina pisma

a) Drugi vatikanski koncil

U takvo stanje suvremenog svijeta, u kojemu su i kršćani njegov sastavni dio, dolazi papino pismo za proslavu Jubileja s nekoliko tematskih cjelina kojima

¹⁴ M. NEUSCH, *Rivages de l'homme*, Centurion, Paris 1995.

¹⁵ Nav. članak, 114.

nas potiče da na njih svratimo pozornost upravo radi našega svijeta i čovjeka. Papa potiče na refleksiju nad prošlim događajima gledajući na svijet i povijest u povijesnospasenjskoj perspektivi, kako bi se pronašle vitalne poluge za budućnost. Načelo koje mu služi kao okosnica jest: »U povijesti Crkve 'staro' i 'novo' uvijek je duboko međusobno isprepletano. 'Novo' raste iz 'staroga', 'staro' nalazi u 'novom' svoj puniji izraz«¹⁶. Iako čitava povijest kršćanstva, »polazeći od Kristova rođenja« nosi u sebi izvor nadahnuća za budućnost, ipak dva razdoblja u toj povijesnoj memoriji dobivaju, po mišljenju papinu, posebno mjesto. To su »razdoblje između prvog i drugog tisućljeća«, i poglavito »ovo naše stoljeće«. U stvari II. vatikanski koncil u papinu zamišljaju dobiva sasvim osobito značenje u perspektivi Jubileja. Koncil je naime progovorio o tri ključne točke: o Kristu, Crkvi i svijetu¹⁷, predstavljao je »novo proljeće kršćanskog života«, unio »novi ton« u govoru o središnjim sadržajima otajstva Krista i Crkve u svijetu, a to je »govor Evanđelja«¹⁸. Zato se II. vat. koncil s pravom smatra »neposrednom pripravom Velikog jubileja godine 2000. u najširem smislu riječi«¹⁹.

b) Sinode biskupa

Druga značajna poluga u pripravi za Jubilej bile su Sinode u pokoncilskom razdoblju Crkve na općem i na krajevnom planu. Temeljni im je cilj bio nova evangelizacija kojoj je ishodište postavio papa Pavao VI. pobudnicom *Evangelii nuntiandi*. Papa vidi posebnu značajku u tim sinodama u »otvaranju širokog prostora sudjelovanju laika«²⁰.

c) Služenje rimskog biskupa

U ovu perspektivu valja ubrojiti sve pape ovoga stoljeća s njihovim zalaganjem kojim su progovarali na goruća pitanja svijeta i Crkve, kao što su pojava totalitarnih režima, socijalno pitanje, opasnost od nuklearnog rata i pitanje mira. Ivan Pavao II. sve svoje služenje promatra kao »hermeneutski ključ pripreme za Jubilej 2000.«²¹, kako svojim enciklikama, tako i hodočašćima po svim kontinentima na kojima je osobitu pozornost posvećivao »Crkvama Istoka«. U više navrata papa u svom pismu smatra da bi godina 2000. morala biti godina »susreta« i »zajedništva«, posebno među kršćanima.

¹⁶ TMA, 18.

¹⁷ TMA, 18.

¹⁸ TMA, 20.

¹⁹ TMA, 20.

²⁰ TMA, 21.

²¹ TMA, 23.

d) Svete godine

Počevši od Svete godine 1975. koju je proglasio papa Pavao VI., perspektivi velikog Jubileja bile su usmjerene još neke godine, 1983. kao *Godina otkupljenja*, 1987./88. je bila *Marijanska godina* koja je s enciklikom *Otkupiteljeva majka* bila »gotovo anticipacija Jubileja«²², te *Godina obitelji* koja je imala za svrhu unijeti Jubilej »u svako kućno ognjište«²³.

e) Urušavanje komunizma

Sasvim osobito mjesto u papinoj perspektivi ima godina 1989., za koju on smatra da je simptomatično što je toj godini prethodila upravo Marijanska godina. Mariji zato nekako pripisuje dar »miroljubivog rješenja... drame onoga što se dogodilo« godine 1989. Papa ne zaboravlja ni na »nove opasnosti i nove prijetnje« koje nakon pada komunizma prijete »rizikom nacionalizama«²⁴.

f) Socijalna zauzetost

Od ukupnosti širine perspektive, kao tematsku cjelinu za zapaziti je snažnu socijalnu zauzetost koja je nekako »u korijenu Jubileja« i obilježuje ovu poruku. Socijalni program što ga je papa naznačio za slavljenje velikog Jubileja i za ukupno pripravno razdoblje, utemeljen na značenju Jubileja u Starom zavjetu, poprimio je očitu društvenu dimenziju, a što predstavlja nešto nova u odnosu na slavlja prethodnih Svetih godina²⁵. Zacijelo će o toj prevažnoj temi biti više govora na ovom skupu.

3.1. *Neposredna priprava*

Ova široka tematska panorama po mišljenju pape želi biti okosnica »posebnog programa za neposrednu pripravu« Jubileja. Kako je papa zamišlja? Kao pripravu kroz dvije faze, od kojih bi prva trebala biti predpriprava (od 1994. do 1996.), a druga priprava (1997.–1999.). Prva faza »morat će poslužiti oživljavanju svijesti kršćanskog naroda o vrijednosti i značenju koje Jubilej 2000. godine zauzima u ljudskoj povijesti«²⁶. Cilj te memorije jest »učvrstiti u današnjim

²² TMA, 26.

²³ TMA, 28.

²⁴ TMA, 27.

²⁵ R. ETCHEGARAY, Le Jubilé de l'An 2000: un événement d'Église, un défi pour la société, *La documentation catholique*, 3 novembre 1996., br. 2147, 915–919.

²⁶ TMA, 31.

kršćanima vjeru u Boga koji se objavio u Kristu, podržati nadu usmjerenu iščekivanju vječnoga života, oživjeti ljubav djelotvorno zauzetu služenjem braći²⁷. Druga faza neposredne pripreve u osnovici je usredotočena na Krista, Sina Božjega čovjekom postala, koja je zato i eminentno teološka i trojstvena, posvećena trima božanskim osobama.

Za prvu fazu papa donosi nekoliko naglasaka koje bismo mogli nazvati unutarnjim obraćenskim stavovima u duhu Evanđelja:

a) Zahvala Bogu za dar Crkve i za »plodove svetosti sazrele u životima tili-kih muževa i žena koji su svakoj generaciji i u svakoj povijesnoj epohi znali bez pridržaja prihvatiti dar Otkupljenja«²⁸.

b) Radost evanđeoskog obraćenja. Pitanje obraćenja u suvremenoj Crkvi posebno je papi na srcu, jer Crkva je svjesna da je među svojim sinovima kroz povijest imala i onih koji su se udaljili od »Kristova duha i njegova Evanđelja«, te tako bili »antisvjedočenje i sablazan«²⁹. Papa, tragom nauka II. vat. koncila, zna da Crkva »obuhvaća i grešnike«, da je »uvijek potrebna čišćenja«³⁰, pa zaključuje da je dobro da Crkva ostavljaajući za sobom ne jedno stoljeće nego tisućljeće, uđe u treće tisućljeće »s jasnom sviješću onoga što je proživjela u tijeku deset posljednjih stoljeća«, potičući »svoje sinove da se u pokori čiste od grešaka, nevjernosti, nedosljednosti i zakašnjenja«³¹.

c/ Među poglavitim grijesima koji traže obraćenje na prvom su mjestu u papinu pismu i srcu oni »koji su nanijeli štetu jedinstvu, pa odatle i njegova žarka želja da se pojačaju naponi i molitve Duhu Svetome za »milost jedinstva kršćana«³². Papa podsjeća na goleme i uspješne napore na ekumenskom polju, posebice u »doktrinalnom dijalogu« kojeg valja proslijediti. Svjestan je da je »jedinstvo, u konačnici, dar Duha Svetoga«, ali podvlači, slijedom svog predšasnika Pavla VI., da među kršćanima postoji već pravo, iako ne potpuno, zajedništvo, pa ako se s približavanjem godine 2000. kršćani i ne nađu »potpuno ujedinjeni«, da budu »barem puno bliže nadilaženju podjela drugog tisućljeća«³³.

d) Papa ne zanemaruje podsjetiti na »otvoreno kajanje« i »iskreno žaljenje« za »metode netolerancije, pa čak i nasilja u služenju istini«, kojima su mnogi mogli smatrati »da autentično svjedočanstvo istine zahtijeva gušenje mišljenja dru-

²⁷ TMA, 31.

²⁸ TMA, 32.

²⁹ TMA, 33.

³⁰ *Lumen Gentium (Svjetlo naroda)*, 8.

³¹ TMA, 33.

³² TMA, 34.

³³ TMA, 34.

goga ili barem njegovo marginaliziranje³⁴. Takve žalosne metode iz prošlosti moraju biti »pouka za budućnost«, pridržavajući se zlatnog pravila što ga je proglasio Koncil: »Istina se ne nameće drukčije nego snagom same istine, koja u isti čas i blago i snažno ulazi u duh«³⁵.

e) Zla suvremenog svijeta, za koja su kršćani odgovorni, tiču se posebno razdora koji se stvorio između suvremene kulture i vjere. Riječ je o vjerskoj indiferentnosti, gubljenju osjećaja za transcendenciju, sekularizmu i etičkom relativizmu, nesigurnosti na polju duhovnog života i u teološkoj dezorijentaciji. Papa se pita, navodeći II. vat. koncil, nije li uzrok tome u »nedostatku religioznog, moralnog i socijalnog života« kod kršćana?³⁶

f) Među pitanja koja traže ispit savjesti kod kršćana papa spominje i nedostatak raspoznavanja, pa čak i sukrivnju kršćana u »gušenju temeljnih ljudskih prava sa strane totalitarnih režima«, i u suodgovornosti za »teške oblike nepravde i društvene marginalizacije«³⁷.

g) Ono što posebno valja istaknuti jest papin poziv na ispitivanje savjesti zbog propusta u prihvatu Koncila i njegovih dokumenata³⁸.

h) Ovaj pregled prve faze neposredne pripreve za Jubilej papa zaključuje govorom o mučeništvu kao izvoru na kojem je niknulo kršćanstvo i o dijalogu među kulturama i religijama. Mučenici su bili »baština svetosti koja je karakterizirala prve kršćanske generacije«³⁹. Mučeništvo je raspoznavni znak, po mišljenju pape, i na kraju drugog tisućljeća, i ono je »zajednička baština katolika, pravoslavnih, anglikanaca i protestanata«. Ne samo da se to svjedočanstvo ne zaboravlja, nego bi ti mučenici trebali naći mjesta u zajedničkim »posebnim martirologijima« i kao takvi, po mišljenju pape, »sigurno će imati ekumenski odjek i poruku«, jer »ekumenizam svetaca i mučenika je možda najuvjerljiviji«⁴⁰.

U dijalogu među kulturama i religijama nameće se velik izazov za evangelizaciju, posebice u dijalogu s religioznim smjerovima Azije koji imaju jasne soteriološke oznake. U tom dijalogu hitno je produbiti istinu o Kristu kao jedinom Posredniku između Boga i ljudi i jedinom Otkupitelju svijeta, ali tako da se iskreno poštuju »elementi istine« kod drugih osnivača velikih religija⁴¹.

³⁴ TMA, 35.

³⁵ *Dignitatis humanae* (O vjerskoj slobodi), 1; TMA, 35.

³⁶ *Gaudium et spes* (Radost i nada), 18; TMA, 36.

³⁷ TMA, 36.

³⁸ TMA, 36,18,20.

³⁹ TMA, 37.

⁴⁰ TMA, 37.

⁴¹ TMA, 38.

4. Naša krajevna stvarnost i naznake za budućnost

Kritički osvrt na ovo prvo razdoblje priprave, gledano s našeg domaćeg crkvenog motrišta, gotovo da se ne usuđujem izustiti. Čini se da smo uvelike zakasnili i da je gotovo nemoguće propušteno nadoknaditi. Kasnili smo s programima, nedostaju nam analize. Predpriprava je već za nama. Pa ipak, neka mi bude dopušteno svratiti pozornost bar na nešto što je trebalo učiniti i što ne bi trebalo propustiti u narednom razdoblju.

Imajući pred očima temeljne papine misli za globalni ispit savjesti Crkve, kao kršćanski narod koji je u početku svoje povijesti prigrlilo kršćansku vjeru kao kvasac svoje trinaeststoljetne povijesti, sagledajmo neke temeljne odrednice naše kršćanske stvarnosti kroz svijest obraćenja i kajanja.

Učiniti nam je iskreni ispit savjesti na planu crkvenih zajednica, na društvenom, političkom i javnom polju. Slijedeći poziv papin nužno nam je učiniti ispit savjesti za grijehе protiv jedinstva i služenja istini, kako živimo Evanđelje, kako je s našim prihvatom koncila.

4.1. Grijesi protiv jedinstva

Tri su razine našeg ispita savjesti za grijehе protiv jedinstva: unutarnje jedinstvo Crkve; jedinstvo svih kršćana; jedinstvo svih ljudi.

Glede eklezijalnog jedinstva volja za susretom i zajedništvom trebala bi biti iznad postojećih napetosti kojih, bez prozivanja ikoga, ima među nama. Hoćemo li ocijeniti zadovoljavajućim zajedništvo između klera, redovnika i laika? Prima-mo li s ljubavlju one koji dolaze u Crkvu, tako da se nitko ne osjeća isključenim? Nije li pojava sekta koja je kod nas u porastu odraz našeg slabog unutarnjeg zajedništva? Pa i širenje strogih i zatvorenih grupa više odaje privid neke stalnosti i sigurnosti nego istinskog kršćanskog zajedništva. Od eklezijalnog zajedništva ovisi učinkovitost nove evangelizacije.

Vrednujući sve što je dosada učinjeno na planu dijaloga i zajedništva među kršćanima na našem prostoru, mislim da ćemo u poniznosti priznati da još nismo posvetili dovoljnu pažnju preporukama Koncila i porukama koje nam je uputio papa Ivan Pavao II. za svoga posjeta Zagrebu i Hrvatskoj. Ekumenski polet koji je u ratnim godinama oslabio, u novim okolnostima traženja pomirenja i praštanja svakako se ne bi smio gasiti. Zadaća je to »krajnje teška, ali neizbježna«⁴². U duhu zdravog kršćanskog realizma primimo papinu molbu: »Među najžarčim molbama ovoga izvanrednog časa u približavanju novog tisućljeća, Crkva moli

⁴² M. VALKOVIĆ, Pogodenost kršćana moralno-etičkom krizom pri kraju stoljeća, *Bogoslovska smotra* 66 (1966.), br. 2–3, 316 (285–317).

od Gospodina da poraste jedinstvo među svim kršćanima različitih konfesija, sve do ostvarenja punog zajedništva⁴³.

U temu razmišljanja o jedinstvu svih ljudi ulazi vjerska sloboda i susret s ljudima drugih religija, poglavito islama, i s nevjerujućima. Nije znak poštivanja vjerske slobode ako se u novim društvenim okolnostima demokratskih sloboda ne trudimo shvatiti one koji ne vjeruju. Koncil nas je poučio da se »istina ne nameće drugačije nego snagom same istine koja u isti čas i blago i snažno prodire u dušu«⁴⁴. Tu istinu kroz navještaj Evanđelja mi tražimo, mi nismo njezini ni gospodari ni vlasnici nego čuvari, glasnici i sluge⁴⁵. U dijalogu sa svijetom valja se podsjetiti na koncilski nauk da »za učenike Kristove ništa nije istinsko ljudsko što ne nalazi svoj odjek u njihovu srcu«⁴⁶. Unatoč prividnom dojmu, koji je često varljiv, hitno se nameće pitanje o našem dijalogu s radničkim svijetom, sa svijetom znanosti i tehnike, s onima koji se posvećuju umjetnosti, koji se bave sportom, koji su zadušeni za gospodarski, politički i društveni razvitak, s onima koji djeluju na području društvenih komunikacija, ukratko sa svijetom kulture⁴⁷. Bez traženja zajedništva, dakako kroz kritičku prosudbu, ne možemo sebe opravdati da se zalažemo za jedinstvo svijeta.

4.2. Vjerska indiferentnost

I na ovom području možemo imati osjećaj samozadovoljstva i privid vjerskog žara, možda uvećanjem broja ljudi koji se okupljaju na euharistijske i druge religiozne skupove uslijed demokratskih promjena u društvu. Budući da Jubilej nema slavljeničko-manifestativnu namjeru, i mi budimo pažljivi prema pojavama koje se pred nama događaju. Naime, ne uvećava li se i kod nas broj ljudi koji žive kao da Bog ne postoji ili pak se zadovoljavaju nekom »nejasnom religioznošću,

⁴³ TMA, 16.

⁴⁴ *Dignitatis humanae (O vjerskoj slobodi)*, 1.

⁴⁵ »Evanđelje za koje smo odgovorni ujedno je riječ istine. To je istina koja oslobađa (Usp. Iv 8,32) i koja jedina daje mir srca, baš ono što ljudi traže kad im Radosnu vijest naviještamo. Istina o Bogu, o čovjeku i njegovu tajanstvenom određenju, istina o svijetu. Teška istina koju uvijek iznova tražimo u Božjoj Riječi i kojoj mi nismo, ponavljamo, ni gospodari ni vlasnici nego čuvari, glasnici i sluge«, PAVAO VI, *Evangelii nuntiandi (Apostolski nagovor o evangelizaciji u suvremenom svijetu)*, KS, Zagreb 1976., 78.

⁴⁶ *Gaudium et spes (Radost i nada)*, 1.

⁴⁷ Aktualne su riječi pape Pavla VI: »Nema dvojbe da je rascjep između Evanđelja i kulture drama našeg vremena kao što je bio slučaj i u drugim razdobljima. Treba stoga da se sve poduzme u smjeru plodnog evangeliziranja kulture odnosno, još točnije rečeno, kultura. U sučeljenju s Radosnom vijesti one moraju biti preporodene. Do takva sučeljenja, međutim, neće doći ako Radosna vijest ne bude naviještena«, *Evangelii nuntiandi (O evangelizaciji u suvremenom svijetu)*, 20.

nesposobnom da se suoči s problemom istine i s dužnošću dosljednosti?⁴⁸ Da kod našega naroda postoji religiozna receptivnost, tj. želja za religioznim, znak je i u činjenici da smo svjedoci, i to na širokom i globalnom planu, »buđenja« *religioznog osjećaja*. Ali baš taj »osjećaj«, toliko raširen ali istovremeno konfuzan pa onda i nesiguran, prečesto je do tolike mjere »entuzijastičan« da postaje fanatičan⁴⁹, te se nameće kao vjerodostojniji i plauzibilniji jer daje privid dohvaćanja otajstva, Boga i kršćanske vjere.

Suviše ljudi misli da veoma dobro znade što ili tko je Bog i stvaraju sebi takvu ideju glede vjere, na temelju postavki koje nisu srce naše vjere, da Boga ili odbacuju ili krivotvore. Stoga je hitno zahvatiti u srce kršćanske poruke, a ona je u ovome: Isus Krist, Duh ljubavi i svetosti, i Otac od kojega je sve i kojemu sve ide. To je Bog saveza i spasenja u Isusu Kristu.

Sekularizacija koja je s demokratskim otvaranjem samo pojačana slabi značenje autoriteta, zakoni postaju nedjelotvorni, raste autoritarizam i nasilje, potamnjuju etičke vrijednosti, upada se u napast samozadovoljstva i apsolutizacije moći, novca, užitka, uspjeha, a korupcija truje konkretne ljude i pogađa sveukupno društvo. Svi ti faktori oblikuju kulturu. U takvom stanju stvari, koje bi dakako tražilo pomnije analize, na nama je poticati na dosljednost života po evanđeoskim i nadnaravnim vrednotama, kako se ciljevi života ne bi sveli na čistu vremenitu dimenziju.

4.3. *Grijesi protiv dostojanstva i prava čovjeka*

Evanđelje života »primljeno od Gospodina« podsjeća nas da »smo narod života i za život«⁵⁰. Hitno je naviještati život danas kad se širi kultura, ili točnije nekultura smrti. Ona se na prikriven način nalazi u ljudskom srcu kod roditelja, liječnika, socijalnih djelatnika, novinara, i općenito u javnom mnijenju, kako bi se činila, i to u ime čovjeka, zlodjela abortusa, čedomorstva i eutanazije, genetska manipulacija i sl.⁵¹ Sve se to opravdava pozivom na moć nad životom, kao da Bog s time nema ništa. Crkva je po svojoj naravi i poslanju služiteljica životu i na

⁴⁸ TMA, 36. O problemu distanciranih kršćana i stupnjevitosti crkvenosti kod nas, usp. J. BALO-BAN, Stupnjevita crkvenost kao primarni izazov za Crkvu u Hrvatskoj, *Svesci* (1985.), br. 57, 81–91; *ISTI*, Stupnjevita crkvenost današnjeg kršćanina: realnost i opasnost, *Bogoslovska smotra* 66 (1996.), br. 2–3, 403–422; *ISTI*, Aktualnost pastoralna distanciranih kršćana, *Synthesis theologica*, Zbornik-FTI, Zagreb, 1994., 243–255.

⁴⁹ B.Z. ŠAGI, nav. članak, 83–84.

⁵⁰ Usp. IVAN PAVAO II, *Evangelium vitae (Evanđelje života)*, KS, Zagreb 1995., 2.

⁵¹ Usp. *Evangelium vitae (Evanđelje života)*, 63–65; Više o toj problematici: M. VALKOVIĆ, Pogođenost kršćana moralno-etičkom krizom pri kraju stoljeća, *Bogoslovska smotra* 66 (1996.), br. 2–3, 285–317.

njoj je hitan poziv na solidarnost u službi života. Siromasi, slabi i bolesni su u porastu. Jesu li oni naša opcija? O navještaju i utjecaju Evanđelja u političkom životu društva nije na ovom mjestu moguće detaljnije govoriti; to bi iziskivalo svestranu analizu⁵². U razdoblju socijalističkog sustava Crkva je ulagala mnogo napora oko navještaja istinskih evanđeoskih vrednota, te unatoč nepovoljnoj političkoj klimi za nju, navješćivala je evanđeoske vrednote i dala golem doprinos očuvanju i izgrađivanju etičkih vrijednosti i moralnom dostojanstvu naroda, pripremajući ga za demokratske promjene i stvaranje državne samostalnosti. U procesu nacionalnog oslobođenja, u ratnim prilikama, naša je Crkva preko svojih biskupa i svećenika ulagala golem napor oko navještaja Evanđelja pravde, društvenog suživota i pomirenja, prokazujući i osuđujući nasilna sredstva i suučestvo u zlima i onda kad su u njima sudjelovali i katolici. Crkva ne prestaje i ne smije prestati pozivati na dužnost pravne države da brani nepovredivost prava čovjeka i prokazivati svu zloću i zle čine protiv bilo koje osobe i društvenog suživota. U sadašnjim društvenim okolnostima valja imati na umu da se pomirenje i praštanje može izgraditi na istini, pravdi i slobodi, vrednotama koje su, naročito za nas kršćane, prožete milosrđem i ljubavlju.

4.4. *Prihvat II. vatikanskog koncila*

Usvajanje i oživotvorenje II. vatikanskog koncila, prema papinu pismu, mora biti predmet i našeg ispita savjesti⁵³. Unatoč velikim naporima koji su učinjeni na koncilskoj obnovi, ne bi se valjalo uljuljati u samozadovoljstvo, jer je bilo i nevjere i promašaja, ishitrene površnosti i zakašnjenja. Koncil je bio začetnik biblijske i liturgijske obnove. Narod je Božji porastao u sudjelovanju u liturgijskim slavljinama. Pa ipak, ako danas kritički ocjenjujemo naše euharistijske sastanke, ne smijemo biti zadovoljni. Euharistije su nam nedovoljno svečane, sudjelovanje vjernika često površno. Riječ je Božja, zahvaljujući liturgiji, katehezi, čitanju i studiju Biblije zahvatila široke slojeve naroda. Kako se zahvalnom radošću ne sjetiti povijesnog prijevoda Biblije na naš jezik odmah nakon Koncila! Velik je to Božji dar za rast vjere u narodu. Pa ipak, u navještaju Božje riječi mi svećenici svojim smo homilijama često daleko od stvarnosti, nerijetko površni. Kako bi bilo divno da u ovoj godini posvećenoj Kristu uložimo trud oko mistagogije naših homilija! Pitanje sudjelovanja laika u životu i djelovanju Crkve u društvu poglavlje je koje sigurno treba postati predmetom našeg ispita savjesti, Kao kler – ovo je pastoralni tjedan poglavito za kler – valja se upitati dopuštamo li slobodu, vre-

⁵² Usp. B.Z. ŠAGI, nav. članak, 85–90.

⁵³ Usp. TMA, 36.

dnujemo li i promičemo li odgovornost laika? Jesmo li im blizu? Na laicima je također da se upitaju preuzimaju li odgovornosti koje su njihove za evanđeosku transformaciju svijeta.

Pogledamo li na Koncil kroz minulih trideset godina, priznat ćemo da je početni koncilski žar splasnuo. A pitanja koja naš svijet postavlja Crkvi i njenu poslanju, u koncilskim dokumentima nalaze i danas valjane odgovore. Pred početak trećeg tisućljeća ovo nam je vrijeme Bogom dano da iznova razmišljamo o koncilskim orijentacijama. Posebno se to tiče misionarske zadaće Crkve u vidu nove evangelizacije. Nije govor o tome da vjera nameće ljudima što trebaju raditi u svijetu. Riječ je o tome da u ime ljubavi prema ljudima i u ime vjere u Boga razglasimo čovječanstvu da je primilo upravljanje svijetom u korist svih ljudi. Osim toga, misleći posebice na buduće generacije, apsolutno se nameće zadatak da svijet sačuvamo i uljudujemo, a ne da ga uništimo. To nameće potrebu *brige za okoliš* koja je toliko karakteristična za kraj ovog tisućljeća⁵⁴. Graditi nam je razumnu povijest. U vremenu kad se širi ideja, i na ovim našim prostorima, o kraju povijesti, nemojmo »se prepustiti nekom novom milenarizmu«⁵⁵, već živimo povijest sviješću da je ona usmjerena prema kraju u dinamici utemeljene nade⁵⁶.

Zaključak

Nema sumnje da je Kristova osoba i njegovo Evanđelje ono temeljno oko čega se kreće priprava za Jubilej, pa onda i naglasci koje Krist zauzima u papinu dokumentu. Dakako da je nemoguće razložiti sav domet tih naglasaka. Kao središnje misli Papino pismo podvlači⁵⁷: otkriće Krista Otkupitelja i Navjestitelja (soteriološki vid); upoznavanje pravog Kristova identiteta (teandrički vid); otkrivanje spasenjskog plana Oca nebeskoga koji je ostvaren po jedinorođenom Sinu Božjemu (povijesnospasenjski vid); sakramentalna aktualizacija kristologije: krštenje kao temelj kršćanske egzistencije i zajedništva među kršćanima (posebice kroz ekumenski vid); mjesto Krista u kršćanskom svjedočenju kroz prepoznavanje Krista u solidarnom prihvaćanju bližnjega; otkriće Krista i njegova otajstva spasenja u katezezi sustavnim izlaganjem Svetoga pisma, Predaje i crkvenog

⁵⁴ Usp. *TMA*, 46.

⁵⁵ *TMA*, 23.

⁵⁶ Usp. *TMA*, 46–49; Usp. također J. DORÉ, *L'homme dans la nature. Les réflexions écologiques d'un théologien*, *Revue de l'Institut Catholique de Paris*, n. 31 (juillet-septembre 1989.), 17–27; *ISTI*, *La responsabilité et les tâches de la théologie*, u: *ISTI* (izd.), *Introduction à l'étude de la théologie*, t. II, Desclée, Paris 1992., 343–430.

⁵⁷ *TMA*, 40–42.

Učiteljstva, duhovne baštine Otaca, svetaca i svetica Crkve; Mjesto Djevice Marije, Majke Božje (Bogorodice) u otajstvu Krista jedinog Posrednika. Marija, »žena poslušna glasu Duha, kao žena šutnje i poslušnosti, žena nade«⁵⁸, predstavlja, tumači i pokazuje svoga božanskog Sina kao model življenja vjere. U cjelokupnoj ovoj tematici važno pomagalo je *Katekizam Katoličke Crkve*.

Jubilej je životna zgoda da s radošću i s ljubavlju izgovaramo to jedinstveno ime, Isus, koji je naše boli uzeo na sebe (Mt 8,17), koji »ispituje srca i bubrege« (Otk 2,23), ali umjesto da nas osudi, poziva nas na obraćenje. Kako je ovaj tečaj prilično tematski raznorodan, te je više posvećen tematici koju smo već trebali obrađivati, predlažem, kad se već ovaj skup nije posvetio temi Isusa Krista – osim jednim uže tematskim predavanjem – a što mi se čini da je bilo nužno, da se još ove godine organizira jedan svećenički tjedan koji će biti posvećen Isusu Kristu. Tematiku ne bi bilo teško razraditi. Velikim dijelom nju je već naznačio papa u svom pismu. Svakako da bi teme o Kristu iz naše povijesti, književnosti i drugih smjerova naše duhovne i kulturne baštine morale naći mjesta na tom skupu. Teško da ćemo u skoro vrijeme imati takvu priliku.

Riassunto

La relazione racchiude i seguenti argomenti: 1. Il parametro cristologico del Giubileo nella storia e nel tempo dove si insiste che la specificità della fede cristiana sta nell'iniziativa sovrana e personale di Dio verso il mondo e verso l'uomo, tutti e due creature buone di Dio, nonostante la peccaminosità dell'uomo e la contingenza del mondo, che nel Figlio di Dio l'uomo Gesù di Nazaret trovano il loro Salvatore e Liberatore; 2. Le caratteristiche del mondo alla fine del secondo millennio riguardano non solo l'emancipazione del mondo e dell'uomo rispetto a Dio, bensì una radicale immanenza sul campo della scienza, delle tecnologie e del comportamento umano. Il pericolo sovrasta al mondo (il problema ecologico) e all'uomo 3. Le unità tematiche della lettera del Papa toccano: Il Concilio vaticano secondo; I Sinodi dei vescovi; Il Servizio del vescovo di Roma; Gli Anni santi; La sollecitudine sociale; Il crollo del comunismo. Questi temi la lettera del Papa affronta con un ringraziamento a Dio per il dono della Chiesa e per i frutti della santità, esprimendo la gioia per la conversione evangelica e invitando al pentimento per i peccati commessi nel passato e ad un esame di coscienza nell'accettazione del Concilio e dei suoi documenti; 4. Valutazione critica della nostra situazione ecclesiale e sociale riguarda l'esame di coscienza sul piano delle comunità ecclesiali, nonché sul

⁵⁸ TMA, 48.

piano sociale, politico e pubblico: a) per i peccati contro l'unità e la comunione; b) per l'indifferenza religiosa; c) per i peccati contro la dignità e i diritti dell'uomo; d) per il ristagno nell'applicazione del Concilio vaticano secondo. Essendo nella preparazione per il Giubileo nell'anno di Gesù Cristo, viene proposto che si organizzi quest'anno ancora un'assemblea per i sacerdoti che sarebbe dedicata al tema di Gesù Cristo.

Nozioni-chiave: *Giubileo 2000, mondo, uomo, storia, salvezza, cultura e scienza, unità, indifferenza religiosa, dignità e diritti dell'uomo, Concilio vaticano secondo.*